

**Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН**

**Рекомендації
з підготовки ґрунту
під посів озимих культур**

Тернопіль, 2016

Погодні умови серпня 2016 р.

У серпні переважала жарка погода з максимальною температурою повітря +27 - 32 °С. В окремі дні випадали опади зливого характеру помірної інтенсивності лише у середині місяця температурний фон був близький до норми, а у решти днів був вищий за неї на 2,4 - 5,3 °С. Опади випадали переважно невеликі та помірної інтенсивності. Всього за серпень випало 44 мм опадів при нормі 57. Жарка й суха погода, яка встановилась після 23 серпня і триває дотепер, стала причиною значного зниження продуктивних вологозапасів, які на кінець першої декади вересня оцінювались як недостатні.

Запаси продуктивної вологи під попередниками озимих культур станом на 9.09.16 р.

Для озимої пшениці:

Попередник - кормові боби

0 - 10 – 2,2 мм.

0 - 20 – 7,9 мм. Норма 33 мм

0 - 100 – 61,8 мм. Норма 157 мм

Попередник - озимий ріпак

0 - 10 – 3,0 мм.

0 - 20 – 7,5 мм.

0 - 100 – 73,5 мм.

Для озимого ріпаку:

Попередник - ярий ячмінь

0 - 10 – 3,4 мм.

0 - 20 – 8,4 мм.

0 - 100 – 82,3 мм.

Забезпеченість попередниками озимих культур під урожай 2017 р.

Зернобобові – 7,2 тис. га.

Гречка – 14,2 тис. га.

Озимий ріпак – 50,0 тис. га.

Картопля – 64,0 тис. га.

Кормові – 66,2 тис. га.

Однорічні трави – 4,0 тис. га.

Прогнозовані площі посіву озимих культур під урожай 2017 р.

Озимий ріпак – 54 тис. га.

Озимий ячмінь – 17 тис. га.

Озима пшениця – 182 тис. га.

Озиме жито – 1 тис.га.

Особливості підготовки ґрунту

Основне завдання обробітку ґрунту – забезпечення оптимальних для рослин ґрунтових умов, нагромадження і збереження вологи для одержання повноцінних сходів, доброго розвитку та укорінення рослин з осені.

Обробіток ґрунту під озимі повинен бути диференційованим і на кожному полі проводитись з урахуванням попередників та термінів їх збирання, стану поля, наявності технічних ресурсів, ґрунтових і погодних умов. Перевагу слід надавати мінімальній ресурсозберігаючій системі обробітку з застосуванням високопродуктивних чизельних, дискових чи комбінованих машинно-тракторних агрегатів.

Загальні принципи в системах обробітку ґрунту:

— післязбиральне луцення полів важкими дисковими знаряддями, здійснене в єдиному циклі із збиранням попередника з мінімальним розривом в часі, особливо за посушливих умов;

— проведення наступного основного обробітку з вирівнюванням і ущільненням поверхні;

— подальший догляд за полем полягає у забезпеченні задовільного фіто санітарного стану посівів;

— доведення поля до посівного стану багатоопераційними комбінованими агрегатами.

У тому разі, коли неможливо здійснити застосування багатоопераційних агрегатів, проводиться культивація з ущільненням як додаткова операція. Ущільнення поверхні поля в цей період є основним заходом збереження вологи. Тип знаряддя для основного обробітку ґрунту та його параметри, вибирають з урахуванням фізико-механічних властивостей стану ґрунту та технології обробітку.

Для лущенні стерні найбільш ефективними будуть важкі борони БДВ-6; БДВ-6,3; БДВ-6,5; БДТ-7; БДВП-6,3; ДМТ-4 і інші, а також усі марки дискових борін зарубіжних фірм, що є в господарствах.

При розміщенні озимої пшениці після зайнятих парів, сої, кукурудзи на зелений корм рекомендується провести основний обробіток ґрунту важкими дисковими боронами або важкими культиваторами чи ґрунторозпушувачами.

Основний обробіток полів з великою кількістю рослинних решток доцільно проводити дисковими боронами БДП-6,3, БДВ-6,5, БДТ-7, БДВ-4,2, ДМТ – 4 та іншими, а також комбінованими знаряддями УДА- 2,4, УДА-3,8, УДА-4,5.

У важких умовах (переущільнений ґрунт) істотні переваги мають важкі дискові борони БДВП-4,2, БДВП-6,3, БПРР-4,2, БПРР-6,4.

На безполицевому обробітку ґрунту доцільно застосовувати важкі культиватори і ґрунторозпушувачі КПЕ-3,8; КР-4,5; КТС-10-01;КРГ-3,6; ГРН-3,9; ГРН-2,9 та комбіновані агрегати АКП-5; АГ-4; АКШ-3,6 і інші.

Після пізніх попередників, коли розрив між збиранням і сівбою мінімальний, найкраще використовувати важкі дискові борони з великою шириною захвату або широкозахватні важкі культиватори типу HORSCH FG-12,30.

З метою зменшення енергетичних витрат, а також запобігання втрат вологи з ґрунту на передпосівному обробітку доцільно застосовувати комбіновані ґрунтообробні агрегати типу FARMET; КОМПАКТОР.

При суміщенні технологічних операцій підготовки ґрунту і сівби використовують комбіновані сівалки прямого посіву різних типів АПП-6; FARMET БСК-600; АТД-18,35; АТД-11,35 та АТД-9,35 HORSCH Агро Союз; BOVRGAVLT-5710; Great Plains та інші, а також скомплектовані МТА комбінованої дії Sy-Компактор + Solitair 9; FARMET К-600 + ДТ-6 ACCORD (СПУ-6, Містраль 600, Клен 6); АКГ-6 + Клен 6; АМО-3,6 + СЗ-3,6; КПС-4 + СЗ-3,6.

Врожайність озимої пшениці в значній мірі залежить і від строків проведення основного обробітку ґрунту.

Загальна стратегія підготовки ґрунту під озимі полягає в своєчасному її здійсненні – не пізніше 20 днів до настання оптимальних строків сівби для ефективної боротьби з бур'янами і засвоєння вологи опадів.

Технологія сівби озимих культур

При сівбі слід рівномірно по глибині і довжині рядка розмістити насіння в добре розпушений і зволожений дрібногрудкуватий посівний шар ґрунту. Ці вимоги забезпечуються при якісному виконанні передпосівної культивуації, відповідному регулюванні сівалки та швидкості руху агрегату. Оптимальна глибина загортання насіння 3-4 см. Глибину загортання збільшують на 1-2 см за умов дефіциту вологи в посівному шарі ґрунту і зменшують у разі висівання насіння напівкарликових сортів. Після сівби поле прикотковують котками.

Основні вимоги при виконанні сівби:

- прямолінійність рядків;
- однакова ширина міжрядь;
- рівномірне розміщення насіння на задану глибину і по довжині рядка;

- відсутність просівів і надмірного перекриття на стиках суміжних проходів сівалки;
- додержання заданої норми висіву.

Строки сівби

Для формування високопродуктивних посівів озимої пшениці велике значення мають строки сівби.

До сівби слід приступати при переході середньодобової температури повітря через + 13 - 14°C у бік зниження. Оскільки для сучасних сортів озимої пшениці характерною є середня (35-45 днів), та коротка (25-35 днів) тривалість яровизації, то вимоги до тепла у них нижчі за сорти із значною (більше 45 днів) яровизаційною потребою. Для найвищої продуктивності, оптимальними строками посіву сортів Подолянка, Золотоколоса, Волошкова, Богдана, Вінничанка, Єдність, Трипільська, Саскія, Монотип, Годувальниця, Краєвид є період з 20 по 30 вересня.

Посів у строк до 20 вересня можна проводити за умови повного інсектицидного захисту рослин а також внесення гербіцидів та фунгіцидів.

Оптимальним строком для посіву таких сортів озимої пшениці, як Збруч, Фаворитка, Ятрань 60, Смуглянка, Царівна, Калинова, Столична, Зимоярка, Щедрівка є 25 вересня - 5 жовтня. Хоча, ці сорти без істотного зниження врожайності можна висівати і до 10 жовтня. Слід зауважити, що в умовах підвищеної температури та дефіциту зволоження ґрунту цього року, допустимо висівати озиму пшеницю вищевказаних сортів на 5 – 7 днів пізніше рекомендованих строків, до другої декади жовтня.

Глибина посіву, у такому випадку не повинна бути меншою 3-4 см., оскільки вторинна коренева система може пошкоджуватись весняною посухою.

Під час сівби озимої пшениці після різних попередників слід дотримуватись правила: починати сівбу по гірших попередниках (кукурудза на силос, гречка і закінчувати по кращих (зернобобові, зайняті пари).

Термін сівби визначають в кожному конкретному випадку, беручи до уваги температурний режим, режим зволоження ґрунту, особливості сортів, фон добрив, попередники, та організаційно-господарські можливості.

Норма висіву забезпечує оптимальну густоту продуктивного стеблостою і залежить від попередника, вологості та родючості ґрунту, строку сівби та біологічних властивостей сорту.

В основі розрахунків норм висіву має бути необхідність одержання густоти сходів в межах 400 шт/м² у сортів із низьким коефіцієнтом кущення, а в сортів, що інтенсивно кушаться 350-380 шт/м².

Норму висіву насіння збільшують на 10-20% за таких обставин:

- після бідніших попередників (кукурудзи, круп'яних культур, інших непарових попередників);
- при висіві напівкарликових сортів;
- при запізненні з сівбою;
- за дефіциту вологи та елементів живлення у ґрунті.

Рекомендовані сорти озимих культур для Тернопільської області

Озима пшениця: Столична, Волошкава, Богданна, Смуглянка, Золотоколоса, Зимоярка, Вінничанка, Новокиївська, Калинова, Актер, Акратос, Дромос, Збруч, Саскія, Сонечко, Нива Київська, Щедра Нива, Подолянка, Монотип, Царівна, Богемія, Дарунок Поділля.

Озиме жито: Інтенсивне – 95, Слобожанець F1, Ірина, Аскарі, Фугато, Інтенсивне – 99, Синтетик, Пікассо.

Озимий ячмінь: Зимовий, Луран, Достойний, Борисфен, Переможець, Жирар, Сіндерелла.

Озиме тритікале: Ладне, Інтерес, Пурпурний, Павло, Амур, Харроза, Валентин – 90.

Озимий ріпак: Оділла, Дембо, Джеспер, Опус, Опава, Оксана, Горілонд, Візбі, Геркулес, Гикомор, Екзотік, Триангель, Черемош, Чорний велетень.